

2. Holovetska N. Ukrainskyi politychnyi anekdot na storinkakh "Shchodennykiv. 1923–1929" Serhiia Yefremova. *Narodna tvorchist ta etnografia*. 2007. № 5. S. 23–27.
3. Denysenko H., Denysenko O. Kraieznachchi notatky Serhiia Yefremova. *Kraieznachstvo*. 2000. № 1-2. S. 59–65.
4. Iefremov S.O. Shchodennyky, 1923 – 1929. K. : ZAT «Hazeta «RADA», 1997. 848 s.
5. Kalantaievska H., Sypchenko I. A presi... presi tezh smolenskym shliakhom ity dovedetsia (radianska periodyka i vydavnycha sprava u Shchodennykakh Serhiia Yefremova). *Obraz*. 2017. № 3. S. 94–105.
6. Masenko L. Tsinne dzhereho: notatky movoznavtsia pro «Shchodennyky» Serhiia Yefremova. *Urok Ukrainkoi*. 2000. №1. S.20–23.
7. Nahorna T. Shchodennyky S. Yefremova yak dzhereho dla vyvchennia osoblyvosti suspilno-kulturnoho ta naukovo zhyttia v pidradianskii Ukraini 1920-kh rokiv. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvystychnoho universytetu*. Serii Istoriia, ekonomika, filosofii. 2012. № 17. S.228–234.
8. Naienko M. Serhii Yefremov i ranni modernisty. *Slovo i Chas*. 2012. № 1. S. 117–120.
9. Oliander L. Ya u seredovyshe v Shchodennyku (1.01. 1895 – 4.02. 1896) Serhiia Yefremova: problema samopiznannia, formuvannia osobystosti ta vybir zhyttievoi pozytsii. *Sultanivski chytannia*. 2015. № 4. S. 71–80.
10. Froid Z. Dotep ta yoho stosunok do nesvidomoho. Per. Ya.M.Kohan, M.V.Vulf. M. : AST, Mn. : Kharvest, 2006. 480 s.
11. Chornopyskyi M. Folklorna politychna satyra 20-kh rokiv KhKh stolittia u zapysakh Serhiia Yefremova : monografia. Lviv : Vydavnychiy tsentr LNU im. Ivana Franka, 2001. 170 s.

DOI 10.31558/2617-0248.2020.5.3

УДК 321.64:19.51

ДИНАМІКА ЦИФРОВОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ РФORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9799-9786>**Стеблина Н. О., к. н. соц. комунік., докторантка Донецького національного університету імені Василя Стуса**

Під впливом цифровізації політичні актори отримують можливість звертатися до суспільства напряму, без посередництва ЗМІ. У демократичних країнах офіційні дискурси трансформуються на рівні формату та структури, аби використати цю можливість. Тим не менш зміни офіційних дискурсів авторитарних режимів лишаються невивченими. У цьому дослідженні досліджується трансформація російського політичного дискурсу за чотирма показниками, при цьому розглядається співвідношення офіційного (сайт президента РФ) та неофіційного (інтернет-видання «Лента.ру») дискурсів упродовж 2005-2019 років. Проведений аналіз (із використанням комп'ютерних програм, написаних мовою Python), дозволяє стверджувати, що за показниками емоційності, негативізму, інтертекстуальності (прямої та непрямої) російський офіційний дискурс є мало активним. У ньому не відбувається зближення означених показників для офіційного та неофіційного дискурсів, як це стається у більш демократичних дискурсах. Таким чином, переорієнтація офіційного дискурсу на пряму комунікацію із суспільством та використання його для політичної боротьби для російського дискурсу не характерна. Слабка інтенсивність політичної взаємодії, що пояснюється особливостями російського політичного режиму, призводить до того, що показники емоційності та негативізму є низькими для офіційного (0,03; 0,03) та неофіційного (0,2; 0,19) дискурсів. Також в російському офіційному дискурсі практично відсутня пряма інтертекстуальність – упродовж усього періоду спостережень (0,003), непряма інтертекстуальність стає мало вираженою із 2010 року (0,9). Показники для неофіційного дискурсу – вищі (0,04 – непряма; 0,15 – пряма), тим не менш порівняно із більш демократичними дискурсами вони є недостатніми для того, щоб у політичній сфері відбувався повноцінний обмін ідей. Відтак, російські політичні актори практично не створюють привабливих для аудиторії меседжів, які б могли поширюватися як в офіційному, так і неофіційному дискурсах. Таким чином, для російського політичного дискурсу на даному етапі не є характерною трансформація форматів та структури повідомлень, яка б уможлилювала характерну для цифрової доби пряму взаємодію між політичними акторами (представниками влади) та аудиторією.

Ключові слова: політичний дискурс, авторитарний режим, Росія, політичні емоції, негативізм, інтертекстуальність.

Steblyna N. O. Dynamics of Russian digital political discourse

In the digital world, political actors have been getting plenty of possibilities for a direct communication with society, without mass media participation. In democratic countries formats and structures of official discourses has been transforming in order to use the possibility. However, changes in authoritarian

discourses are not studied properly. In the paper Russian political discourse transformation is considered (four indicators are taken into account). The interrelations of official (president's site) and non-official (internet-site «Lenta.ru») is observed between 2005-2019. The analysis is conducted with computer programs, written in Python. The calculation of the indicators (emotionality, negativism, intertextuality (direct and indirect) shows, that the discourse has low activity. There is no rapprochement between the official and non-official components. Thus, the reorientation of the official discourse towards direct communication and the discourse usage for the political struggle is indistinctive. Low level of political interrelations, which may be explained with some peculiarities of Russian political regime, leads to low indicators of emotionality and negativity for the official (0,03; 0,03) and non-official (0,2; 0,19) discourses. Additionally the direct intertextuality isn't typical for Russian official discourse – it's true for the whole period of observation (0,003), direct intertextuality has been less salient since 2010 (0,9). The indicators for the non-official discourse are larger (0,04 – indirect; 0,15 – direct), although, in comparison with other democratic states, these number are enough for reach forums of ideas functioning in the political sphere. Thus, as a rule, Russian political actors don't create messages, attractive for audiences, in order to disseminate the texts in both official and non-official discourses. To sum up, texts' formats and structure transformation is indistinctive for Russian political discourse, and in the digital reality this makes the direct interrelations between political actors (officials) and society a problematic one.

Keywords: political discourse, authoritative regime, Russia, political emotions, negativity, intertextuality.

Сучасні технології дають змогу політичним акторам звертатися до суспільства через низку каналів: як опосередковано (через ЗМІ), так і напряду (через соціальні мережі, месенджери, офіційні сайти та ін.) [5]. При цьому прямі канали комунікації, на думку дослідників, мають низку переваг, порівняно зі ЗМІ, дозволяючи уникати впливу журналістів на політичні тексти, позбавляючи їх ролі «гейткіперів» [19], а мас-медіа, поступившись функцією генератора політичних новин, вимушені просто передруковувати заяви політичних акторів [3], [4], [9, [13]].

За таких умов, коли ЗМІ у політичній взаємодії відходять на другий план, саме прямі канали комунікації можуть стати провідними. Це має передовсім позначитися на форматі та структурі самих політичних повідомлень, які постачаються офіційними джерелами. Адже якщо раніше ЗМІ «обробляли» ці повідомлення, роблячи тексти придатними для сприймання широкою аудиторією, то сьогодні політичні тексти у соцмережах, на політичних сайтах та ін. мають виглядати аутентично. Відтак, аналізуючи формат та структуру політичних текстів, можемо визначати, наскільки в умовах цифровізації трансформувався дискурс тієї чи іншої країни і якою є його динаміка.

Тим не менш, політичний дискурс усе ж напряду залежить від політичного режиму. Відтак, якщо говорити про авторитарні країни, то тут взаємодія між суспільством та владою має свої особливості. А отже, і характер трансформації дискурсу може мати своєрідний характер.

Саме тому **метою** цього дослідження буде прослідкувати трансформацію російських офіційного та неофіційного дискурсів в умовах цифровізації за показниками емоційності, негативізму та інтертекстуальності (прямої та непрямої). Емоційність та негативізм характеризують типове мас-медійне повідомлення (або ж виступають «чинниками новинності» чи «ознаками новин»). Інтертекстуальність дає змогу судити про готовність обробляти політичні меседжі самостійно (подавати їх не у повному обсязі – стенограми, виступи, промови, а у притаманній ЗМІ манері – перевернутої піраміди із відбором найголовнішого).

Російський дискурс та політична взаємодія

Політичний дискурс утворюють політичні актори, але особливості взаємодії між ними зумовлює політичний режим. Приміром, режим, що передбачає конкуренцію еліт у боротьбі за владу, змінність еліт, має бути більш емоційним та містити більше негативу – саме через необхідність вести політичну боротьбу відкрито, бути поміченим у дискурсі. І, звісно, найбільше це проявляється у цифрові часи, коли відбувається «маркетизація» політичної комунікації [20]. Хоча, звісно, й авторитарний режим може «транслювати» через дискурс певні емоції, приміром, страх – для «явного залякування та публічної дискредитації критиків режиму, вибіркового переслідування та відкритого цькування опозиціонерів та їхніх симпатиків» [7, с. 7].

Тим не менш, передбачаємо, що як емоційність, так і негативізм проявлятимуться в російському дискурсі дещо завуальовано – через своєрідний його «дуальний» характер, успадкований іще з радянських часів, «советізацію» дискурсу [11], придушення громадянських прав і свобод, особливо із початком президентства Путіна [15]. Фактично, йдеться про намагання ухвалювати рішення «за лаштунками», надаючи для масової аудиторії альтернативну «картинку», що не має нічого спільного із «реальною політикою, що практикується елітами за кремлівськими чи іншими подібними стінами» [2]. При цьому дотримання базових демократичних цінностей – симулюється [10, с. 76].

Цей «дуальний» характер російського політичного дискурсу відбивається і у численних спробах науковців дати визначення сучасному режиму в РФ. Наприклад, «керований плюралізм» [1] або «керована демократія» [17]; «ліберальний авторитаризм» [17] або ж «неліберальна демократія» [21]. У більшості цих випадків – взаємовиключні поняття. Фактично, це підтверджує «дуальний» характер російського дискурсу,

де в одній, як правило, публічній площині дослідники знаходять ознаки демократичності (приміром, визначення російського режиму від офіційних осіб Кремля, як «суверенної демократії» або ж демократії за російськими правилами [6, с. 16], але в іншій – ознаки авторитарності.

Окрім «дуальності», притаманній російському режимові, маємо звернути увагу й на іншу його характеристику, що має відобразитися на політичному дискурсі. Це наявність єдиного центру ухвалення рішень та, відповідна структурованість провладної комунікації. Із цього приводу маємо цілий корпус досліджень. Приміром, А. Еванс говорить про те, що за часів Путіна поліцентризм, притаманний політиці Єльцина, був замінений на моноцентризм, за якого усі впливові інституції мали підтримувати єдиний центр влади, який очолював Путін. Те саме стосувалося і громадянського суспільства, яке в російських реаліях мало працювати із державою і допомагати останній надавати суспільству певні послуги [6, с. 20]. К. Шульман наголошує на надмірній бюрократизації політичного класу, що ухвалює рішення [18, с. 8]. Ще з часів Єльцина, президент обіймав позицію над партіями, а не позиціонував себе як лідер певної партії чи коаліції, а взаємини між президентом та політичними інститутами дали змогу говорити про російський політичний режим, як «суперпрезиденталізм» [12, с. 394-395]. На думку М. Молчанова, усі російські політичні актори об'єднуються довкола мрії про сильну державу, а свободи сприймаються тільки в упорядкованому інституційному контексті [14, с. 135]. Ідеї «російської державності», за якої держава домінує над суспільством [16] та «соборності», де колективне превалює над індивідуальним [2] також даються взнаки. Подібний розподіл сил, а також пост-комуністичний цинізм та постійна дискредитація політичних режимів інших країн, призводить до слабкості політичних інститутів, зокрема політичних партій [8, с. 167].

Виходячи із усього, зазначеного вище, припустимо, що «дуальний» характер російського режиму та його чітка структурованість довкола єдиного центру («моноцентризм») віддзеркалюється у дискурсі, що можна буде простежити через низку показників та їхню трансформацію.

Матеріал та метод

Під офіційним дискурсом у цьому дослідженні розуміємо новини сайту президента (адже вони дають більш всеохопну картину діяльності першої особи держави, ніж промови, інтерв'ю та інші формати). Під неофіційним – матеріали провідного недержавного інтернет-видання, для цієї роботи ми взяли сайт «Лента.ру», що з 1999 до 2013 був відносно незалежним, а пізніше – перейшов під контроль одного із російських олігархів, пов'язаних із Кремлем.

Таким чином, порівнюючи офіційний та неофіційний дискурси, зможемо сказати, чи відбувається наближення показників першого – до показників другого. А отже, чи відбувається трансформація офіційного дискурсу, яка уможлиблює взаємодію із суспільством напрому.

Для вимірювання чотирьох індикаторів (емоційності, негативізму, інтертекстуальності – прямої та непрямої) використовувалися програми, написані мовою Python. Із використанням словників (дієслів стану – для вимірювання емоційності, заперечних дієслів та дієслів із заперечними частками – для вимірювання негативізму, дієслів, що виражають комунікативний намір – для вимірювання непрямої інтертекстуальності) та регулярних виразів (для пошуку прямих цитат) були проаналізовані новини на обидвох сайтах із 2005 до 2019 років.

Емоційність російського політичного дискурсу

Порівняно із більш демократичним українським, російський дискурс можна назвати менш емоційним. При цьому цікаво, що емоційність російського офіційного дискурсу з 2012 року – спадає (див. рис. 1).

Як бачимо, зближення обидвох дискурсів – не відбувається, при цьому емоційність офіційного дискурсу – надзвичайно низька – на рівні 0,01 (порівняно із українським офіційним дискурсом, де показник в останні роки сягає 0,1). Цікаво, що період більшої емоційності (2005-2010 рр.) можемо пояснити переважанням на той час ритуальної комунікації (якраз у цей час провідним типом контенту були привітання чи висловлення співчуття російськими президентами).

Ще один аспект, який звертає на себе увагу в неофіційному дискурсі – це збільшення емоційності після 2013 року, якраз у той час, як у видання «Лента.ру» змінився власник. Звісно, війна на Донбасі могла вплинути на показник, проте той факт, що після 2015 року спадання емоційності не відбулося, говорить про деяку штучність картини. До того ж, цікавим є те, що на офіційному рівні емоційність знижується, а у цей же час на неофіційному – зростає.

Негативізм російського політичного дискурсу

Схожу ситуацію спостерігаємо із негативізмом (див. рис. 2).

Так само маємо дуже низький відсоток негативізму в офіційному дискурсі (0,02 в останні роки) – і його поступове спадання. І також немає наближення показників офіційного та неофіційного дискурсів, різниця між ними – 0,16 (в українському офіційному дискурсі – протилежна картина із показником негативізму у 0,25 у 2018 році та різницею між офіційним та неофіційним дискурсом – 0,05). Також важливо зауважити, що анексія Криму та війна на Донбасі, подальша ізоляція Росії на світовій арені не призводять до підвищення показника негативізму, що підтверджує спостереження про імітацію комунікації на офіційному рівні.

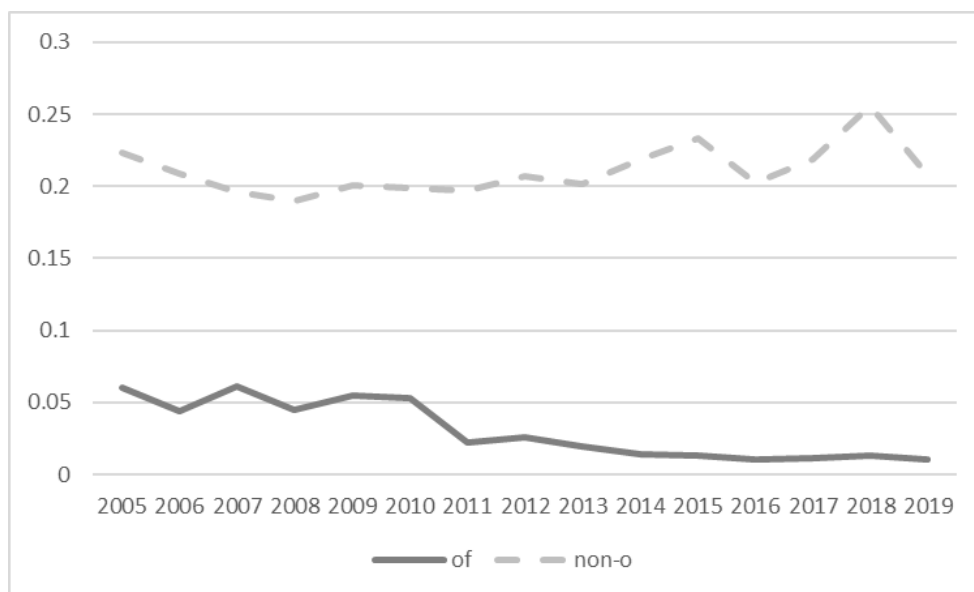


Рис. 1. Емоційність російських офіційного та неофіційного дискурсів

Інтертекстуальність у російських офіційному та неофіційному дискурсах

Інтертекстуальність також слабо виражена в російському дискурсі, як і попередні показники. І якщо емоційність та негативізм свідчать про відсутність реальної боротьби за владу, то цей показник говорить про пов'язаний із цим брак обміну ідей, які б оформлювалися у привабливі для поширення цитати: прямі чи непрямі.

Спочатку поглянемо на ситуацію із непрямыми цитатами – текстами, де новиною виступала б заява (рис. 3).

Тут бачимо цікаву картину, за якої кількість заголовків із непрямыми цитатами в офіційному дискурсі у 2005-2009 роках значно переважає показник в неофіційному дискурсі. Але з 2010 року відбувається значне падіння показника до 0,003 у 2019 (в українському офіційному дискурсі теж є падіння, але не настільки значне – із 0,1-0,13 до 0,05). Таким чином, до 2010 року маємо ситуацію, за якої кількість заяв політичних акторів в офіційному дискурсі значно переважає кількість заяв – у неофіційному. Це – ще одна ознака імітації політичної комунікації, за якої цитати штучно вводяться в дискурс через офіційні тексти. А при цьому в неофіційному дискурсі вони залишаються непопулярними.

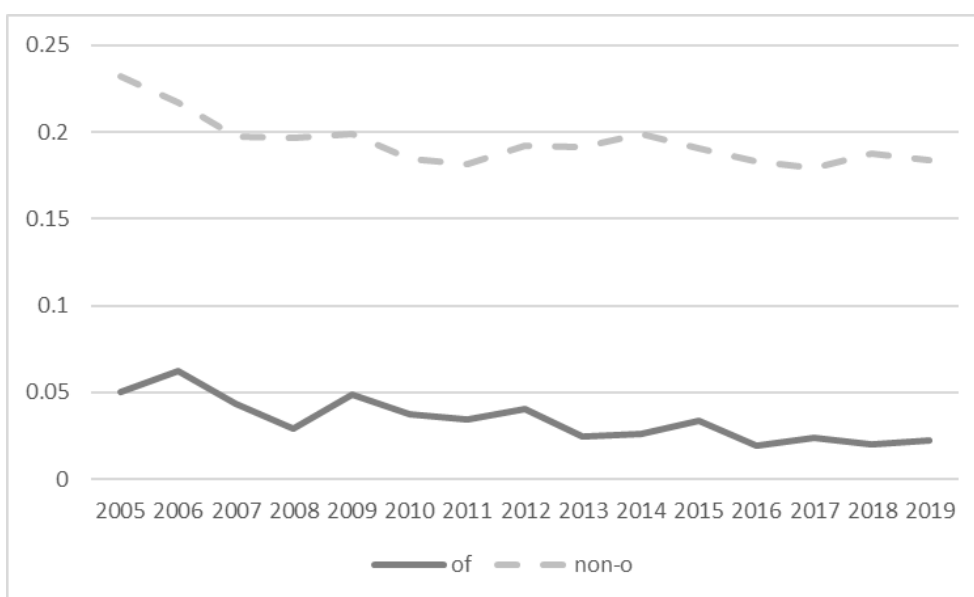


Рис. 2. Негативізм у російських офіційному та неофіційному дискурсах

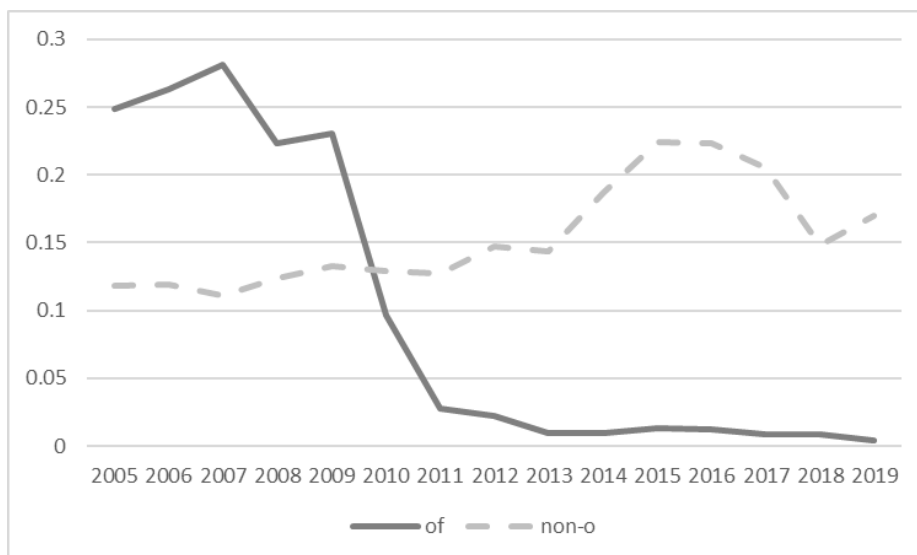


Рис. 3. Інтертекстуальність (непряма) у російських офіційному та неофіційному дискурсах

Цікаво, що надалі від такої тактики відмовляються, і непрямі цитати взагалі стають непопулярними в офіційному дискурсі. Швидше за все, це свідчить про більшу авторитаризацію режиму в останні роки правління Медведева, і під час останнього президентського терміну Путіна. Фактично, це пояснює і зниження попередніх показників. Тобто якщо під час другого президентського терміну Путіна і на початку президентства Медведева імітація політичної комунікації за участю перших осіб держави видавалася важливою – для укріплення вертикалі влади, то на даний момент режим виявляється малоактивним на комунікативному рівні.

Так само непопулярними для російського дискурсу на сьогодні виявляються прямі цитати (див. рис. 4).

Прямі цитати є менш популярними в російському дискурсі, ніж непрямі. При цьому в офіційному дискурсі вони майже не використовуються. Фактично, перевага надається не прямій, а опосередкованій комунікації, де всі заяви політичних акторів проходять попередню обробку – перед публікацією.

В неофіційному ж дискурсі спостерігаємо декілька спроб збільшити кількість прямих цитат, які б виступали інформаційним приводом повідомлення, проте дві з них (у 2005 та 2013), очевидно, не призвели до бажаного результату – більшої популярності або ж клікабельності заголовків. Однак, із 2015 року цей показник в неофіційному дискурсі знову зростає, що може свідчити про намагання поширювати меседжі «гібридної» війни, на кшталт «російська агресія», «справа Скрипалів», де лапки свідчать про невизнання або ж скептичне ставлення до означеного поняття.

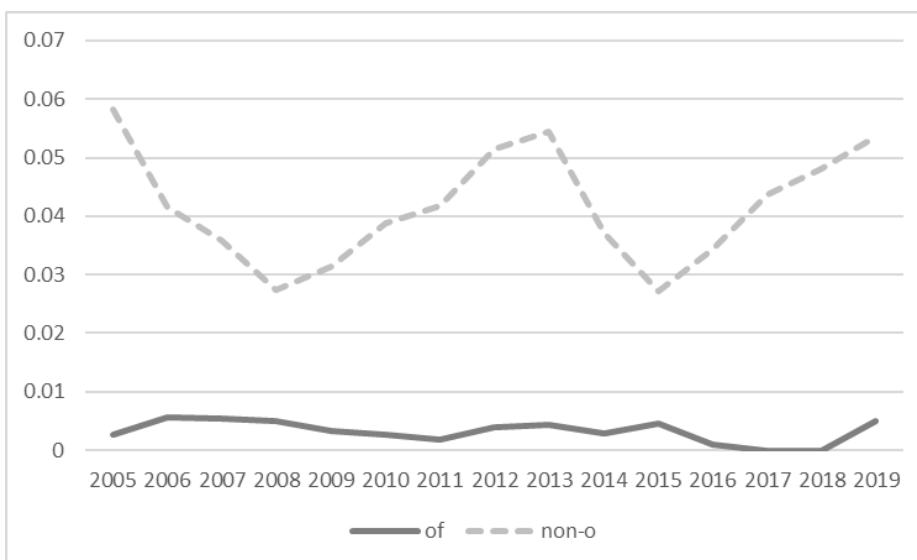


Рис. 4. Інтертекстуальність (пряма) у російських офіційному та неофіційному дискурсах

Висновки

Отже, проведений аналіз дозволяє стверджувати, що за чотирма показниками (емоційність, негативізм, інтертекстуальність (пряма та непряма)) російський офіційний дискурс є неактивним. І якщо у більш демократичному (українському) перехідному режимі відбувається зближення означених показників для офіційного та неофіційного дискурсів, що свідчить про поступову переорієнтацію офіційного дискурсу на пряму комунікацію із суспільством та використання його для політичної боротьби, то у випадку російського дискурсу цього не відбувається.

Цікаво, що емоційність та негативізм мало притаманні російському офіційному дискурсу, тож «культура страху» [7] поширюється у суспільстві через інші канали. Незначна інтенсивність політичної взаємодії, що пояснюється особливостями російського політичного режиму, призводить до того, що ці ж показники є низькими і у неофіційному дискурсі (до 2014 року, коли відбулася зміна інформаційної політики – на лояльну до Кремля).

Окрім емоційності та негативізму, в російському офіційному дискурсі практично відсутня пряма інтертекстуальність – упродовж усього періоду спостережень, непряма інтертекстуальність стає мало вираженою із 2010 року. Це говорить про відсутність обміну ідей у політичній сфері. Політичні актори практично не створюють привабливих для аудиторії меседжів, які б могли поширюватися як в офіційному, так і неофіційному дискурсах.

Таким чином, для російського політичного дискурсу на даному етапі не є характерною трансформація форматів та структури повідомлень, яка б уможлиблювала характерну для цифрової доби пряму взаємодію між політичними акторами (представниками влади) та аудиторією.

Бібліографічний список/References:

1. Balzer H. Managed Pluralism: Vladimir Putin's Emerging Regime. *Post-Soviet Affairs*. 2003. № 19(3), 189-227. DOI:10.2747/1060-586X.19.3.189
2. Biryukov N., Sergeev V. *Russian Politics in Transition Institutional Conflict in a Nascent Democracy*. Abingdon: Routledge, 2018.
3. Blassnig S., Ernst N., Buchel F., Engesser S., Esser F. Populism in Online Election Coverage. *Journalism Studies*. 2019. № 20(8), 1110-1129. DOI:10.1080/1461670X.2018.1487802
4. Broersma M., Graham T. S. Twitter as a news source: How Dutch and British newspapers used tweets in their news coverage, 2007–2011. *Journalism Practice*. 2013. № 7(4), 446-464. DOI: 10.1080/17512786.2013.802481
5. Chadwick A. The Political Information Cycle in a Hybrid News System: The British Prime Minister and the “Bullygate” Affair. *International Journal of Press/Politics*. 2011, № 16 (1), 3-29.
6. Evans A. B. *Power and Ideology: Vladimir Putin and the Russian Political System*. Pittsburgh: The Carl Beck Papers, 2008.
7. Gel'man V. The Politics of Fear. *Russian Politics & Law*. 2015, № 53 (5-6), 6-26. DOI: 10.1080/10611940.2015.1146058
8. Hanson S. Instrumental Democracy: The End of Ideology and the Decline of Russian Political Parties. In *The 1999-2000 Elections in Russia Their Impact and Legacy* / Hesli V., Reisinger W. New York: Cambridge University Press, 2003, 163-185.
9. Heiss R., von Sikorski C., Matthes, J. Populist Twitter Posts in News Stories: Statement Recognition and the Polarizing Effects on Candidate Evaluation and Anti-Immigrant Attitudes. *Journalism Practice*. 2019. № 13, 20-38. DOI: 10.1080/17512786.2018.1564883
10. Il'chenko M. Inertia in Russian Politics. *Russian Politics and Law*. 2012. № 50 (3), 70-81.
11. Kryshchanovskaya O., White, S. (2009). The Sovietization of Russian Politics. *Post-Soviet Affairs*, № 25(4), 283-309. doi:10.2747/1060-586X.24.4.283
12. Linz J., Stepan A. The Problems of "Stateness" and Transitions: The USSR and Russia. In *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-communist Europe* / Linz J., Stepan A. – editors. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1996, 366-400.
13. López-Rabadán P., Mellado C. Twitter as a space for interaction in political journalism. Dynamics, consequences and proposal of interactivity scale for social media. *Communication & Society*. 2019. № 32 (1), 1-18. DOI:10.15581/003.32.1.1-18
14. Molchanov M. *Political culture and national identity in Russian-Ukrainian relations*. College Station: Texas A&M University Press, 2002.
15. Nichol, J. *Russian Political, Economic, and Security Issues and U.S. Interests*. Congressional Research Service, 2014.
16. Sakwa R. *Russian politics and society*. Routledge: London and New York, 2002.
17. Sakwa, R. Democratization. In *Routledge Handbook of Russian Politics and Society* / Gill G., Young J. – editors. Abingdon: Routledge, 2012, 33-44.
18. Schulmann, E. *The Russian political system in transition Scenarios for power transfer*. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs, 2018.

19. Stetka V., Surowiec P. Facebook as an Instrument of Election Campaigning and Voters' Engagement: Comparing Czechia and Poland. *European Journal of Communication*. 2019. № 34 (2), 121-141. doi:10.1177/0267323118810884
20. Thompson M. *Enough Said: What's Gone Wrong with the Language of Politics?* New York: St. Martin's Press, 2016.
21. Zamyatin K. Russian Political Regime Change and Strategies of Diversity Management: From a Multinational Federation towards a Nation-State. *JEMIE*. 2016, № 15(1), 19-49.

DOI 10.31558/2617-0248.2020.5.4

УДК 329 (477):811.111'42

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5769-7345>

Примуш М. В., д. політ. н., професор, професор Донецького національного університету імені Василя Стуса

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8376-8979>

Ярош Я. Б., д. політ. н., доцент, декан факультету історії, політології та національної безпеки Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Здійснено комплексний аналіз політичного дискурсу, який стосується особливостей функціонування політичних партій в Україні. Акцентовано увагу на тому, що як і будь-яка дискурсивна взаємодія, політичний дискурс не лише відбиває чинні уявлення про сучасний стан розвитку політичних партій та партійної системи, а й творить та змінює їх, оскільки саме в процесі взаємодії громадяни аналізують, сприймають або відкидають уявлення інших громадян, відповідно трансформуючи ті, яких дотримувалися раніше. З'ясовано, що на відміну від політичних дискусій щодо конкретних політичних проблем з яким стикаються у своїй діяльності політичні партії до політичного дискурсу належать не тільки раціональні висловлювання, а й емоційні.

Обґрунтовано, що політичний дискурс охоплює усе мовлення політичної сфери, тобто всі дискурсивні акти, що відбуваються в політичних інституціях за участю суб'єктів здійснюваної взаємодії, зокрема політичних лідерів та представників політичних партій. Визначено, що найпоширенішими формами політичного дискурсу є публічні промови лідерів політичних сил, парламентські дебати, обговорення партійних та виборчих програм. Важливу складову політичного дискурсу складають мовленнєві акти, які розташовані на межі політики та засобів масової комунікації, як-от прес-конференції, презентації політичних програм, розміщення агітаційних матеріалів у ЗМІ та дискусії партійних спікерів на радіо, телебаченні та у соціальних мережах. Зазначено, що політичні партії мають активніше залучати громадян до дискусії та обговорення у соціальних мережах. Обґрунтовано, що відсутність належної комунікації з громадянами через Інтернет ресурси, знижує можливості донесення потрібної інформації виборцям.

З'ясовано, що політичну конкуренцію партій можемо вивчати через політичний дискурс, котрий спроможний виступати дієвим ресурсом (провладних чи опозиційних партій), конструюючи й змальовуючи певні обриси політичної реальності, і який здатний здійснювати легітимацію тих чи інших суб'єктів політики. У політичному дискурсі конструється певна умовна реальність, яка претендує стати політичною практикою. Іншими словами, через дискусію між політичними партіями щодо дихотомії «демократія–авторитаризм» у політичному процесі можуть створюватися нові правила гри.

Демократичне суспільство не лише декларує, але й реально гарантує права й основні свободи громадян. Політичні партії виступають важливими елементами соціально-політичної конструкції суспільства та є важливими суб'єктами політичного процесу. В демократичних країнах вони перебирають на себе важливі суспільні функції, перетворюючись при цьому на невід'ємний елемент суспільства. Політичний дискурс дозволяє з'ясувати роль політичних партій у політичних процесах та змушує до необхідності формування нових підходів у вивченні їх діяльності.

Ключові слова: політична дискусія, політичний дискурс, політичний процес, політичний режим, політична партія.